

RAGNAR HAUGE

NUORISO JA JUOMISPAINI

Vuonna 1960 suoritettiin Pohjoismaisen alkoholitutkimuslautakunnan aloitteesta tutkimus pohjoismaisissa pääkaupungeissa — Helsingissä, Kööpenhaminassa, Oslolla ja Tukholmassa — asuvien poikien alkoholita-voista. Tutkimuksen tarkoituksena oli havainnollisten tietojen hankkiminen nuorison alkoholinkäytöstä — montako eri ikäryhmiin kuuluvaa poikaa oli nauttinut alkoholia; miten usein ja miten paljon he olivat juoneet; missä kulutus tapahtui ja kenen seurassa? Tiedot koottiin haastattelemalla vuosina 1941, 1943 ja 1945 syntyneiden ja ko. pääkaupungeissa vähintään kaksi vuotta asu-neiden poikien satunnaisnäytettä.

Kun tarkoituksena oli saada tietoja, joi-

Tämä tutkimus on suoritettu yhteistoimin seuraavien tutkijoiden kanssa: Kettel Bruun, Väki-juomakysymyk-sen Tutkimussäätiö, Helsinki; Erland Jonsson, Socio-logiska Institutionen, Tukholma; ja Svend Skyum-Niel-sen, Socialforskningsinstituttet, Kööpenhamina.

Valtiot. maist. Anders Ekholmille ja prof. Nils Chris-tielle lausun parhaat kiitokseni heidän arvokkaista huomautuksistaan.

den pohjalta voitaisiin verrata toisiinsa eri pääkaupungeissa vallitsevia alkoholitapoja, tutkimukset pyrittiin suorittamaan mahdolli-simman yhdenmukaisesti. Haastattelijoiden ja haastateltavien lukumäärät olivat likipi-tään samat ja haastattelut suoritettiin sa-manaikaisesti kaikissa pääkaupungeissa. Käytettiin yhdenmukaista kyselylomaketta ja haastattelijoille annettavat ohjeet koetet-tiin saada mahdollisimman samanlaisiksi. Suulliset ohjeet, jotka perustuivat sa-moihin kirjallisiin haastatteluohjeisiin, antoi kaikissa näissä pääkaupungeissa sama suomalaisen tutkijaryhmän jäsen. Tutkimus-ten tulokset on julkaistu eri maiden kansal-lisissa raporteissa (1, 4, 8, 13), ja vertailu eri pohjoismaiden välillä on saatettu julki-suuteen erillisessä monografiassa (3).

Kun Pohjoismainen alkoholitutkimuslau-takunta päätti toimeenpanna nämä tutki-mukset, sen tarkoituksena oli, että myöhem-min suoritettaisiin vastaavanlaiset tutkimuk-set, joiden perusteella voitaisiin päätellä jo-

takin nuorten alkoholinkäytön kehityssuunnasta tänä aikana. Myöhemmin sovittiin, että uudet tutkimukset pantaisiin toimeen vuonna 1964 — neljä vuotta ensimmäisten jälkeen — ja että niissä käytettäisiin samaa haastateltavien näytettä kuin vuoden 1960 tutkimuksissa. Osoittautui kuitenkin tarkoituksenmukaiseksi rajoittaa tutkimukset koskemaan vain 1945 syntyneitä haastateltavia, jotka siis joutuessaan 1960 haastateltaviksi olivat 14-vuotiaita, 1964 vastaavasti 18-vuotiaita. Täten kävisi mahdolliseksi suorittaa kaksi vertailusarjaa. Ensinnäkin voitaisiin verrata toisiinsa vuosien 1960 ja 1964 18-vuotiaita ja siten selvittää tässä ikäryhmässä vuodesta toiseen mahdollisesti tapahtuneet muutokset. Toiseksi voitaisiin saada tietoja samojen poikien alkoholitavoissa mahdollisesti tapahtuneista muutoksista heidän varttuessaan 14-vuotiaista 18 vuoden ikään.

Tämän vertailun tulokset on julkaistu sekä kansallisessa (7) että yhteispohjoismaisessa (2) raportissa. Joitakin tietoja — ts. nuorten käsityksiä muiden samanikäisten alkoholinkäytöstä — ei tähän raporttiin otettu, koska katsottiin sopivammaksi käsitellä ne erikseen. Juuri nämä asiat tulevat esille seuraavassa.

Sekä 1960 että 1964 tiedusteltiin niiltä haastateltavilta, jotka sanoivat joskus käyttäneensä alkoholijuomia, paljonko he luulivat muiden samanikäisten juovan heihin itseensä verrattuna — enemmän, yhtä paljon vaiko vähemmän. Taulukosta 1 ilmenee 18-vuotiaiden molempina vuosina antamien

vastausten prosenttinen jakautuminen. Taulukko osoittaa selvästi varsin useiden kopa kaupunkilaispojista kumpanakin vuotena uskoneen, että muut samanikäiset joivat enemmän kuin he itse, kun taas harvat luulivat ikäistensä juovan vähemmän. Helsinkiä lukuun ottamatta tämä kävi vielä selvemmin ilmi 1964 kuin 1960.¹⁾

Vuoden 1960 tulokset huomioon ottaen — joille siis saatiin vahvistusta 1964 — esitimme otaksuman, että jotkut ehkä kokisivat tämän käsityksen ikäistensä runsaammasta alkoholinkäytöstä sosiaalisena paineena alkoholinkäytön lisäämiseksi. Nuori ihminen voisi kokea samanikäisten käyttäytymisen tässä suhteessa ilmauksena normin noudattamisesta, ja hänestä saattoi tuntua siltä kuin hänen ikätoverinsa odottaisivat hänen mukautuvan tähän normiin. Täyttääkseen heidän odotuksensa, hänen on siis lisättävä alkoholinkulutustaan.

Samalla on kuitenkin selvää, ettei tämä käsitys muiden samanikäisten runsaammasta alkoholinkäytöstä useiden kohdalla pidä paikkaansa. Haastateltavammehan edustavat juuri samanikäisiä — koska ovat satunnaisnäyte näistä — ja me voimme sen vuoksi taulukosta 1 ilmenevän jakautuman perusteella päätellä käsityksen samanikäisten alkoholinkäytöstä olevan useiden kohdalla virheellinen. Samanikäisten sosiaalinen paine kohti runsaampaa alkoholinkäyttöä on näin ollen monen kohdalla vailla todellisuuspohjaa — se on kuviteltu sosiaalinen paine.

Tämä taipumus varustaa toisia mielipiteillä, joita heillä ei todellisuudessa ole, ei ra-

Taulukko 1. Alkoholinkäyttäjien käsitys siitä, paljonko muut samanikäiset joivat verrattuna heihin itseensä vuosina 1960 ja 1964

	Helsinki		Kööpenhamina		Oslo		Tukholma	
	1960-1964		1960-1964		1960-1964		1960-1964	
Enemmän	58	53	38	45	35	47	45	52
Yhtä paljon	38	42	57	51	57	50	53	43
Vähemmän	4	5	5	4	8	2	2	5
Yhteensä	100	100	100	100	100	99	100	100
N	102	180	116	164	93	165	131	167

¹⁾ Tämä haastateltujen taipumus uskoa muiden samanikäisten alkoholinkäyttöä omaa kulutustaan runsaammaksi lienee todellisuudessa vieläkin voimakkaampi kuin mitä taulukko osoittaa. Kysymyshän tehtiin, kuten sanottu, vain niille pojille, jotka ilmoittivat nauttineensa alkoholia. Jos samaa olisi tiedusteltu myös ei-käyttäjiltä, olisivat nämä varsin todennäköisesti vastanneet ikätovereidensa juovan enemmän kuin he itse ja tämä ryhmä olisi siis muodostunut vieläkin suuremmaksi.

joitu vain alkoholinkäyttöön. Toisilta aloilta voitaisiin mainita joukko samaan suuntaan viittaavia tutkimuksia. On esim. todettu, että joskin vain harvat nuoret tytöt itse sanovat kannattavansa "vapaata rakkautta", monet heistä uskovat muiden nuorten tyttöjen kannattavan sitä (11), että koululaiset uskovat paljon useampien luokkatovereistaan pitävän melusta luokassa kuin on asian laita (5), sekä että niin tytöt kuin pojatkin luulevat ikäisiään vähemmän uskonnollisiksi kuin he itse ovat (12).

Yhteistä näissä virhetulkinnoissa on se, että "muiden" käsityksiä pidetään enemmän äärimmäisyyksiin menevinä ja muiden käyttäytymistä poikkeavampana vallitseviin yhteiskunnallisiin arvoihin verrattuna kuin mitä ne todellisuudessa ovat. Muiden uskotaan kannattavan vapaampaa sukupuolielämää, kovempaa melua luokassa, vähemmän kristillistä mielialaa tai runsaampaa alkoholinkäyttöä kuin he itse asiassa kannattavat. Nuorilla on taipumus aliarvioida sovinnaiten arvojen nauttimaa kannatusta. Toisin sanoen monet nuoret, jotka haluavat elää muiden nuorten oletettujen käsitysten mukaisesti, joutuvat kuvitellun sosiaalisen paineen alaisina poikkeamaan vallitsevista normeista.

Mikä sitten on syynä siihen, että monet nuoret uskovat ikätovereidensa yleensä juovan enemmän kuin he itse, joskaan tämä ei useiden suhteen pidä paikkaansa?

Taulukko 2. Haastateltujen jakautuminen sen mukaan, miksi he uskovat muiden samanikäisten juoneen enemmän kuin he itse vuonna 1964

	Helsinki	Kööpenhamina
Juo itse niin vähän	16	21
Havainnot kaduilla ym. paikoilla	49	63
He puhuvat enemmän alkoholista	18	7
Vapaammat kotiolot	4	0
Muilla samanikäisillä on enemmän rahaa	4	5
Muita vastauksia	4	2
Ei vastausta	4	2
Yhteensä	99	100
N	49	56

Jotta saataisiin vähän selvitystä tähän asiaan, kysyttiin 1964 haastatelluilta, miksi he uskoivat muiden samanikäisten juovan enemmän, vastaavasti vähemmän kuin he itse. Tämä kysymys tehtiin vain Helsingissä ja Kööpenhaminassa asuville haastateltaville²⁾, ja taulukosta 2 nähdään niiden haastateltujen antamat vastaukset, jotka uskoivat ikäistensä juovan enemmän kuin he itse. Taulukko osoittaa haastateltujen suuren enemmistön — Helsingissä 67 % ja Kööpenhaminassa 70 % — muodostaneen käsityksensä sen mukaan, mitä he itse olivat huomanneet muiden nuorten sanallisesta ja aivan erikoisesti ei-sanallisesta käyttäytymisestä. Osa haastatelluista nojautuu myös oman käyttäytymisensä antiteettiseen tulkintaan — koska he kerran itse joivat niin vähän, he olivat sitä mieltä, että muiden täytyi juoda enemmän kuin he. Silmäänpistävää oli, ettei kukaan haastatelluista väittänyt käsityksensä johtuvan siitä, että asianomainen oli lukenut muiden nuorten alkoholinkäytöstä — joukkotiedotusvälineet eivät tässä yhteydessä haastateltujen oman käsityksen mukaan tunnu vaikuttaneen eriksemmin siihen kuvaan, jonka he ovat muodostaneet ikätovereistaan.

Kuten edellä on käynyt ilmi, käsitys samanikäisten runsaammasta juomisesta on monen haastatellun kohdalla ristiriidassa todellisen asiantilan kanssa. Todellisuudessa heidän oma alkoholinkäyttönsä on yhtä

²⁾ Oslolaisilta ja tukholmalaisilta pojilta kysyttiin sen sijaan, miksi muut samanikäiset joivat enemmän, vast. vähemmän kuin he itse. Vastauksista ilmeni, että Oslossa 54 % ja Tukholmassa 12 % niistä haastatelluista, jotka uskoivat ikäistensä juovan enemmän kuin he itse, katsoivat tämän johtuvan siitä, että muut samanikäiset kävivät enemmän ravintoloissa tai että heillä muuten oli enemmän syytä nauttia alkoholia. Sitä vastoin 30 % Tukholmassa ja 13 % Oslossa viittasivat psykologisiin tekijöihin, kuten pyrkimykseen poistaa epävarmuudentunteet, vaikuttaa aikuisilta tai tulla hvälle tuulelle, syynä ikäistensä runsaampaan alkoholinkäyttöön. Oslolaisista 18 % ja tukholmalaisista 14 % katsoivat syyn olevan siinä, että heidän ikäistensä pitivät alkoholista enemmän kuin he itse, vastaavasti 5:den ja 14 %:n väittäessä muilla samanikäisillä olevan enemmän rahaa kuin heillä.

Taulukko 3. Alkoholinkäyttäjien käsitys siitä, paljonko muut samanikäiset, vast. toverit joivat verrattuna heihin itseensä vuonna 1964

	Helsinki		Kööpenhamina		Oslo		Tukholma	
	Samanik.	Toverit	Samanik.	Toverit	Samanik.	Toverit	Samanik.	Toverit
Enemmän	53	33	45	28	47	12	52	25
Yhtä paljon	42	64	51	63	50	89	43	72
Vähemmän	5	3	4	9	2	0	5	3
Yhteensä	100	100	100	100	99	101	100	100
N	180	180	164	164	165	165	167	167

runsasta tai runsaampaakin kuin useimpien muiden samanikäisten. Tästä huolimatta suurin osa haastatelluista perustelee käsitystään omilla havainnoillaan ikäistensä käyttäytymisestä, joskin tämä käyttäytymisen objektiivisesti katsoen ei voi antaa aihetta tällaisen johtopäätöksen tekoon. Selityksenä voitaneen mainita kaksi seikkaa: ensinnäkin huomio kiintyy eniten tavallisuudesta poikkeaviin ilmiöihin — poikkeavuus pistää enemmän silmään kuin yhdenmukaisuus — ja toiseksi poikkeavaa käytöstä on todettavissa sellaisilla henkilöillä ja sellaisissa tilanteissa, jotka pistävät enemmän silmään kuin normaalisti käyttäytyvät henkilöt ja tilanteet, joissa yleensä käyttäytytään normaalisti. Huomio kiintyy helpommin nuorten joukossa esiintyviin juopuneisiin kuin raittiisiin, joskin ensiksi mainitut muodostavat vain murto-osan kaikista, ja alkoholia nautitaan useammin ravintoloissa, missä ollaan muiden huomion kohteena, kuin kotona muiden samanikäisten näkemättä. (10)

Samanikäiset muodostavat suuren ja kirjavan ryhmän. Tämän huomioon ottaen voimme kysyä, keitä nämä samanikäiset ovat, joiden haastatellut uskovat juovan enemmän kuin he itse — kenen puolelta nuoret tuntevat joutuvansa juomista lisäävän sosiaalisen paineen alaisiksi? Onko kysymys nuorista, joiden kanssa he tavanmukaisesti seurustelevat — eli siis tovereista — vai heidän ikäistään nuorista yleensä? Missään aikaisemmissa tutkimuksissa, jotka ovat koskeneet nuorten käsityksiä ikäistään, ei ole erotettu toisistaan haastateltujen tovereita ja samanikäisiä yleensä —

eikä sen vuoksi ole ollut mahdollista sanoa, onko olemassa eroa nuorten käsityksissä näiden kahden ryhmän käyttäytymisestä.

Vuoden 1964 tutkimuksia suoritettaessa saimme kuitenkin mahdollisuuden valaista tätä seikkaa lähemmin. Sen lisäksi että kysyimme, paljonko haastateltavat luulivat ikäistensä juovan heidän omaan kulutukseensa verrattuna, tiedustelimme myös paljonko he uskoivat tovereidensa käyttävän alkoholia. Vastaukset molempiin kysymyksiin selviävät taulukosta 3.

Taulukon mukaan ko. pääkaupungeissa oli huomattavasti enemmän sellaisia nuoria, jotka uskoivat ikäistensä juovan enemmän kuin he itse, verrattuina niihin, jotka luulivat tovereidensa alkoholinkäyttöä omaa käyttöönsä runsaammaksi. Taulukko 4 — jossa on yhdistelmä ko. kahteen kysymyseen annetuista vastauksista — valaisee asiaa tarkemmin. Noin neljänneksen tai kolmanneksen jokaisen neljän pääkaupungin nuorista ollessa sitä mieltä, että muut samanikäiset joivat enemmän kuin heidän omat toverinsa, uskoi vähemmän kuin kah-

Taulukko 4. Alkoholinkäyttäjien käsitys siitä, paljonko samanikäiset tovereihin verrattuna joivat suhteessa heihin itseensä vuonna 1964

	Helsinki	Kööpenhamina	Oslo	Tukholma
Samanikäiset juovat enemmän kuin toverit ...	31	24	32	32
Samanikäiset ja toverit juovat yhtä paljon	57	69	63	58
Samanikäiset juovat vähemmän kuin toverit ...	12	7	5	10
Yhteensä	100	100	100	100
N	180	164	165	167

deksasosa samanikäisten juovan vähemmän kuin toverit. Tämä näyttää siis viittaavan siihen, että nuoret pitäessään tovereitaan ryhmänä, jonka alkoholinkäyttö lähinnä vastaa heidän omaansa, uskovat ikäistensä yleensä käyttävän enemmän alkoholia kuin he itse.

Jos taas pidämme haastateltujen käsitystä ilmauksena siitä, missä määrin he tuntevat olevansa alkoholinkäytön lisäämiseen tähtäävän sosiaalisen paineen alaisia, voimme tulkita tiedot siten, että tämä paine, jonka monet nuoret tuntevat kohdistuvan itseensä, ensi sijassa tulee muiden samanikäisten ja huomattavasti vähemmässä määrin tovereiden puolelta.

Sikäli kuin tämä on yleinen ilmiö, se merkitsee sitä, että paineen vaikutus vaihtelee sen mukaan, missä määrin nuori henkilö on kosketuksissa muihin nuoriin. Mitä kiinteämmässä kosketuksessa nuori henkilö on tovereiden primääriryhmään, sitä enemmän huomiota hän otaksuttavasti kiinnittää heidän odotuksiinsa syrjäyttäen tällöin ne odotukset, joiden hän uskoo kohdistuvan itseensä ikäistensä puolelta. Koska samanikäisten taholta tuleva sosiaalinen paine edistää poikkeamista sovinnaisista arvoista, neutralisoi kosketus toveriryhmään muiden samanikäisten vastakkaiseen suuntaan vaikuttavan paineen.

Aikaisemmin julkaisemassamme artikkelissa esitimme otaksuman, että tämä voisi lisätä nuorison keskuudessa esiintyvän sakkirikollisuuden ymmärtämistä.⁽⁶⁾ Joidenkin tutkimusten pohjalta katsoimme voivamme todistaa, että ryhmämuodostuminen rikollisen nuorison keskuudessa oli vähemmän kiinteää kuin muun nuorison piirissä, ja että tämän johdosta rikollissakkien yksityinen jäsen oli enemmän altis ympäristön kuvitellulle sosiaaliselle paineelle kuin rakenteeltaan kiinteämpien ryhmien nuoriso. Kosketuksen puuttuminen toveriryhmään, joka voisi suojella nuorta henkilöä samanikäisten harjoittamaa painostusta vastaan,

lisää todennäköisyyttä, että hän yrittää täyttää ikäistensä odotukset, sellaisina kuin hän ne kokee, ja että hän täten sortuu sosiaaliseen käyttäytymiseen.

Sen seikan, että monet nuoret — toiset täydellä syyllä, toiset syyttä — uskovat ikäistensä juovan enemmän kuin he itse, voi nuori henkilö käsittää muiden samanikäisten taholta tulevana sosiaalisena paineena hänen oman alkoholinkäyttönsä lisäämiseksi. Mutta vaikka nuori henkilö tuntee olevansa tällaisen paineen alainen, sen ei tietenkään tarvitse merkitä, että paine olisi tehokasta. Odotukset, joiden nuori henkilö tuntee kohdistuvan itseensä ikäistensä taholta, ovat vain yksi niistä monista tekijöistä, jotka määräävät hänen alkoholinkäyttönsä.

Meillä ei ole mahdollisuuksia täysin selvittää, vaikuttaako nuoren henkilön käsitys ikäistensä alkoholinkäytöstä todellakin hänen omaan juomiseensa. Mutta saamiemme tietojen perusteella voimme kuitenkin josain määrin valaista tätä asiaa.

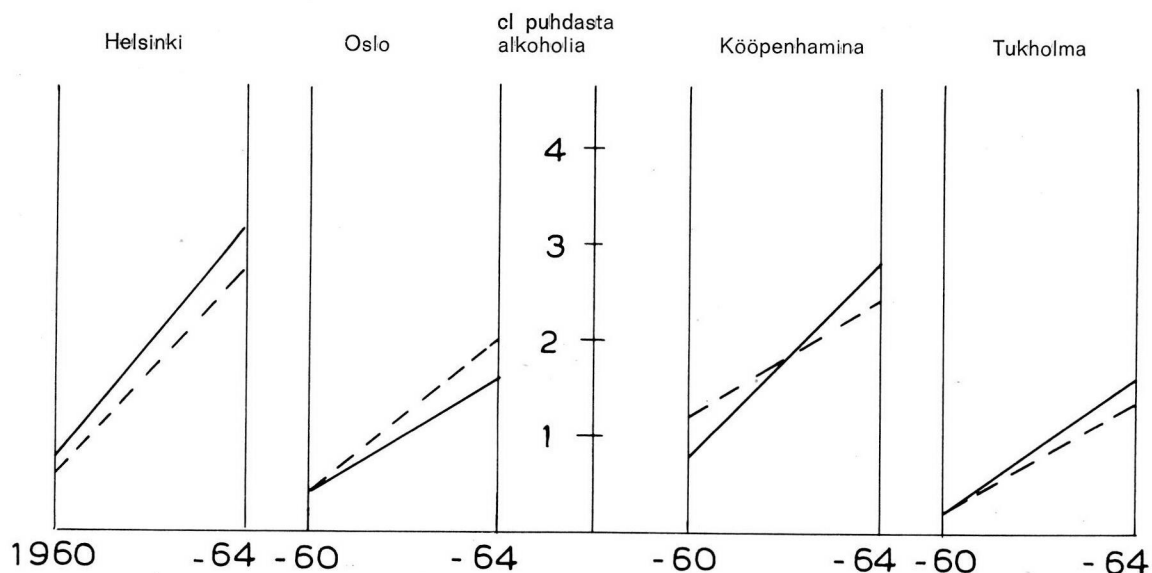
18-vuotiaiden näyte vuoden 1964 tutkimuksessa oli, kuten sanottu, identtinen 14-vuotiaiden näytteen kanssa vuodelta 1960. Tämä tietää sitä, että suuri osa haastateltavistamme on sellaisia, joiden alkoholinkäytöstä meillä on tietoja kumpaiseltakin vuodelta — vuodelta 1960, jolloin he olivat 14-vuotiaita, ja vuodelta 1964 heidän ollessaan 18-vuotiaita. Näiden henkilöiden osalta voimme siis laskea alkoholinkäytön kasvun vuodesta 1960 vuoteen 1964.

Mikäli nuorten käsitys ikäistensä alkoholinkäytöstä motivoi heidän omaa käyttöönsä, voimme esittää olettamuksen, että ne nuoret, jotka 1960 uskoivat ikäistensä juovan enemmän kuin he itse, ovat lisänneet alkoholinkäyttöään enemmän näinä vuosina kuin sellaiset nuoret, jotka 1960 pitivät ikäistensä alkoholinkäyttöä yhtä suurena tai pienempänä kuin omaansa.

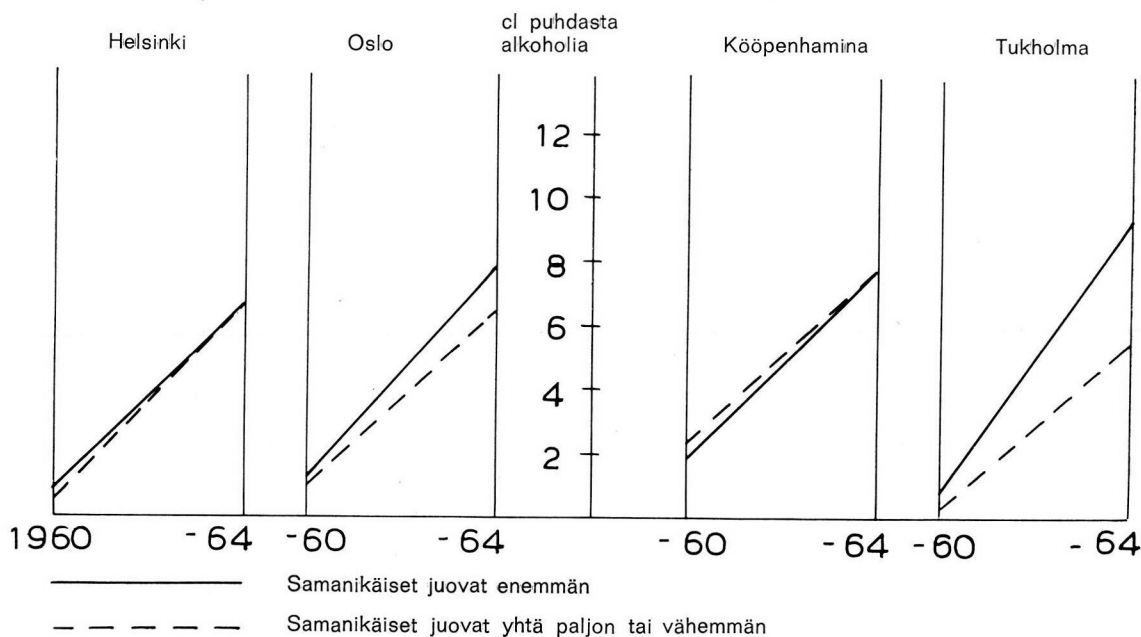
Kuviosta 1 ilmenevät samanikäisiä koskevat käsitykset verrattuina alkoholinkäytön

Kuvio 1. Haastateltujen jakautuminen sen mukaan, paljonko he katsoivat ikäistensä juovan verrattuna heihin itseensä vuonna 1960, ja heidän antamansa tiedot siitä, paljonko (cl puhdasta alkoholia) he joivat viime nauttimistilanteessa vuosina 1960 ja 1964

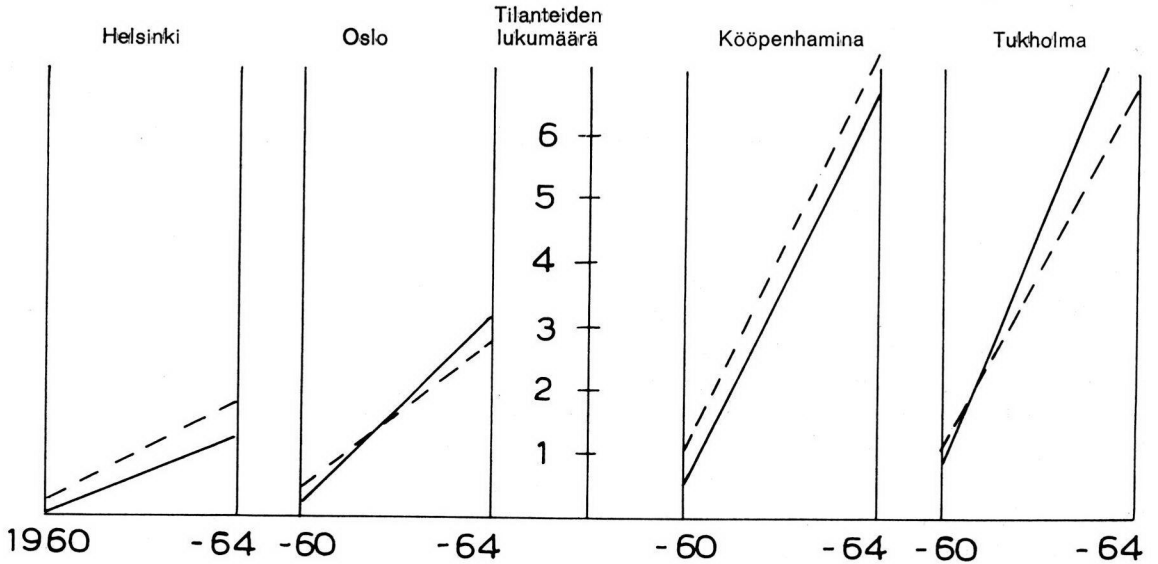
Kuvio 2. Haastateltujen jakautuminen sen mukaan, paljonko he katsoivat ikäistensä juovan verrattuna heihin itseensä vuonna 1960, ja heidän ilmoittamansa suurimmat määrät (cl puhdasta alkoholia), mitä he joskus olivat juoneet vuosina 1960 ja 1964

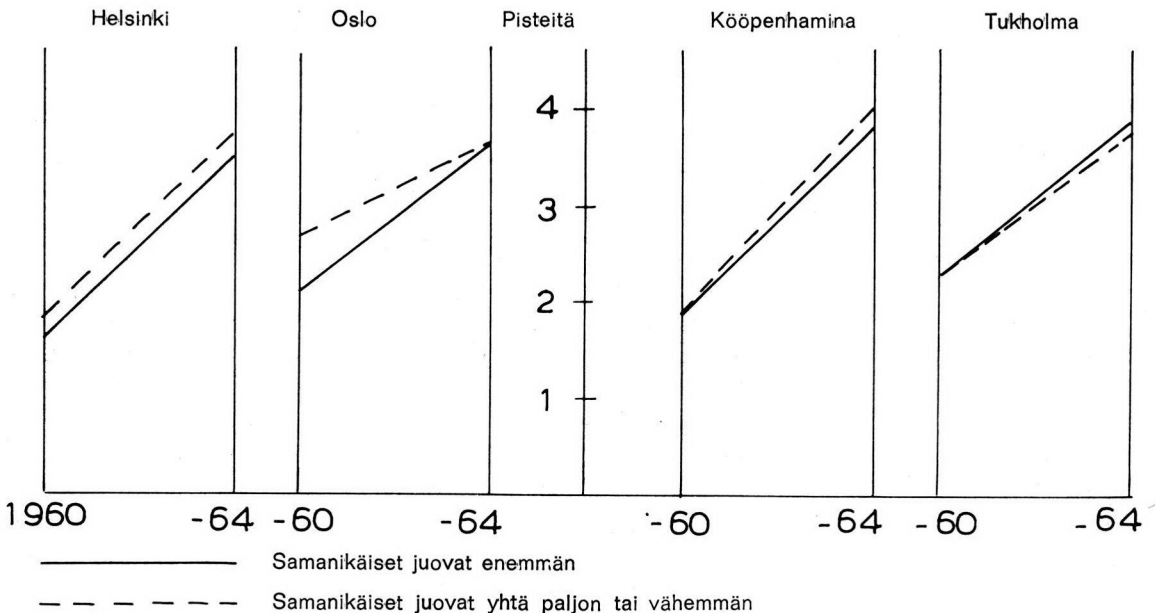
lisääntymiseen vuodesta 1960 vuoteen 1964, sen mukaan kuin haastatellut olivat ilmoittaneet nauttineensa (cl puhdasta alkoholia) viime nauttimistilanteen aikana kumpanakin vuotena erikseen. Kuvion mukaan

oletamus osoittautuu oikeaksi sekä Helsingin, Kööpenhaminan että Tukholman osalta. Jokaisessa näistä kolmesta pääkaupungista toteamme suurimman lisäyksen niiden nuorten kohdalla, jotka 1960 uskoivat ikäis-

Kuvio 3. Haastateltujen jakautuminen sen mukaan, paljonko he katsoivat ikäistensä juovan verrattuna heihin itseensä vuonna 1960, ja heidän antamansa tiedot nauttimistilanteiden lukumäärästä viimeksi kuluneiden neljän viikon aikana vuosina 1960 ja 1964

Kuvio 4. Haastateltujen jakautuminen sen mukaan, paljonko he katsoivat ikäistensä juovan verrattuna heihin itseensä vuonna 1960, ja heidän antamansa tiedot vuosina 1960 ja 1964 käyttämistään alkoholijuomatyypeistä

tensä juovan enemmän kuin he itse — ja jotka siis tunsivat olevansa ikäistensä taholta tulevan paineen alaisia alkoholinkäyttönsä lisäämiseksi. Vain Oslolla asian laita on toinen — täällä lisäys on ollut suurin

niiden nuorten kohdalla, jotka 1960 uskoivat ikäistensä juovan yhtä paljon tai vähemmän kuin he itse.

Kuvio 2 osoittaa alkoholinkäytön lisääntymisen näinä vuosina mitattuna suurimman

määrän mukaan, jonka haastateltavat ilmoittavat joskus juoneensa. Tässäkin suhteessa tulokset kolmesta pääkaupungista ovat yhtäpitäviä olettamuksen kanssa. Niin Oslossa ja Kööpenhaminassa kuin Tukholmassakin toteamme suurimman lisäyksen tapahtuneen niiden nuorten alkoholinkäytössä, jotka 1960 uskoivat ikäistensä juovan enemmän kuin he itse. Vain Helsingissä tämä ei pidä paikkaansa.

Kuviossa 3 olemme mitanneet alkoholin käytön lisäyksen sen perusteella, miten monta nauttimistilannetta haastatelluilla ilmoituksensa mukaan on molempina vuosina ollut viimeksi kuluneiden neljän viikon aikana. Oslossa ja Tukholmassa tulos on tässä suhteessa yhtäpitävä olettamuksen kanssa, Helsingissä se on olettamuksen vastainen, kun taas Kööpenhaminassa ei ole todettavissa eroa näiden kahden ryhmän välillä.

Sama epäselvyys ilmenee kuviosta 4, jossa olemme mitanneet lisäyksen sen mukaan, mitä alkoholijuomalajeja haastatellut ovat ilmoittaneet käyttäneensä vuosina 1960 ja 1964. Kuvio on muodostunut siten, että olemme antaneet yhden pisteen oluen tai viinin ja kaksi pistettä väkevän juoman nauttimisesta. Suurin mahdollinen piste-määrä on siis neljä, joka annetaan sekä olutta ja viiniä että väkeviä juomia nauttineelle henkilölle. Olettamukseen saadaan tässäkin tapauksessa vahvistusta Oslon ja Tukholman osalta, Kööpenhaminassa tulos on olettamuksen vastainen, kun taas Helsingissä ei ole todettavissa eroa näiden kahden ryhmän välillä.

Tarkastellessamme näitä tuloksia jokaisen pääkaupungin osalta erikseen voimme todeta kaikkien tulosten vain Tukholmassa vahvistavan olettamusta. Kun on kysymys viime nauttimistilanteesta kulutetusta määrästä, suurimmasta kerrallaan nautitusta määrästä, nauttimistilanteiden lukumäärästä viimeksi kuluneiden neljän viikon aikana ja eri alkoholijuomalajien nauttimisesta, to-

detaan suurin lisäys vuodesta 1960 vuoteen 1964 niillä tukholmalaispojilla, jotka 1960 uskoivat ikäistensä juovan enemmän kuin he itse. Oslo osoittaa Tukholman jälkeen suurinta yhtäpitävyyttä olettamuksen kanssa — vain viime nauttimistilanteessa kulutetun määrän suhteen tulos on olettamuksen vastainen. Kööpenhamina on kolmannella sijalla tulosten ollessa kahdessa tapauksessa yhtäpitäviä olettamuksen kanssa ja yhdessä tapauksessa sen vastaisia, kun taas yhdessä tapauksessa ei kahden ryhmän välillä ole todettavissa eroja. Helsingissä tulokset ovat vain yhdessä tapauksessa yhtäpitäviä olettamuksen kanssa, kahdessa tapauksessa sen vastaisia ja yhdessä tapauksessa ei kahden ryhmän välillä ole eroa.

Jos tarkastelemme tuloksia ottaen huomioon käyttämämme eri lisäysindeksit, toteamme suurimman yhtäpitävyyden kulutetun määrän kohdalla — tällöin tulee kysymykseen sekä viime nauttimistilanteesta kulutettu että suurin nautittu määrä. Nämä tulokset ovat kuudessa tapauksessa yhtäpitäviä olettamuksen kanssa ja kahdessa tapauksessa sen vastaisia. Jos lisäys sitä vastoin mitataan nauttimistilanteiden määrällä neljän viimeksi kuluneen viikon aikana ja eri alkoholijuomalajeista saadulla kokemuksella, tulokset ovat vain neljässä tapauksessa yhtäpitäviä olettamuksen kanssa ja kahdessa tapauksessa sen vastaisia; kahdessa tapauksessa ei näiden kahden ryhmän välillä ilmene eroja.

Jos vihdoinkin tarkastamme kaikkien vertailujen tuloksia yhdessä, toteamme näiden kymmenessä tapauksessa olevan yhtäpitäviä ja neljässä tapauksessa ristiriidassa olettamuksen kanssa, kun taas jäljellä olevassa kahdessa tapauksessa ei ole eroa näiden kahden ryhmän välillä.

Tutkikaamme nyt lähemmin näitä tuloksia ja niiden mahdollisia seurauksia.

Kuten jo olemme maininneet, alkoholin käytön lisäämiseen tähtäävä paine koetaan

otaksuttavasti eri tavoin riippuen siitä, ovatko ne nuorisopiirit, joiden kanssa nuori henkilö seurustelee, "samanikäisiä" vai "tovereita". Paine alkoholinkäytön lisäämiseen lienee sen vuoksi tehokkaampi niiden nuorten kohdalla, jotka eivät kuulu ahtaseen toveriryhmään. Meillä ei kuitenkaan ole mahdollisuutta tutkia tätä lähemmin, koska meiltä puuttuvat tiedot eri haastattelujen kosketuksesta ikäisiinsä ja seurustelusta näiden kanssa. Mutta jos oletamus on oikea, voidaan sen avulla saada selitys eri pääkaupunkien välillä todettuihin eroavuuksiin. Sen seikan, että juomisen lisäämiseen tähtäävän sosiaalisen paineen teho tuntuu olevan heikoin Helsingissä, hiukan voimakkaampi Kööpenhaminassa, vielä voimakkaampi Oslossa ja suurin Tukholmassa, voidaan ehkä katsoa johtuvan siitä, että nuorten kosketus toisiinsa vaihtelee kaupungista toiseen. Selityksenä voitaneen mainita, että ryhmämuodostumien laatu vaihtelee — että tukholmalaisnuoriso ehkä suuremmassa määrin kuin muiden pääkaupunkien nuoriso seurustelee laajemmissa ja rakenteeltaan vähemmän kiinteissä ryhmissä, helsinkiläisen nuorison taas useammin liityessä pienempiin ja kiinteämpiin ryhmiin. Mutta muutkin tekijät ovat tietenkin voineet vaikuttaa asiaan — poikien vanhempien harjoittama valvonta saattaa vaihdella paikakunnasta toiseen tai olosuhteet voivat muuten olla erilaiset.

Mutta nämä ovat pelkkiä otaksumia, jotka eivät perustu asiatietoihin. Täysin varmasti voimme sanoa vain sen, että monet ko. pääkaupungeissa asuvat nuoret uskovat ikäistensä juovan enemmän kuin he itse sekä että tämä käsitys tuntuu olevan tietyssä yhteydessä alkoholinkulutuksen kasvuun. Taisumme tällaiseen riippuvuussuhteeseen tuntuu olevan voimakkain Tukholmassa, heikompi Oslossa ja vieläkin heikompi Kööpenhaminassa, kun taas Helsingissä tuntuu vallitsevan lähinnä negatiivinen korrelaatio. Kaikissa näissä pääkaupungeissa on paljon

nuoria, jotka elävät alkoholinkäytön kasvuun tähtäävän sosiaalisen paineen alaisina, mutta tämän paineen teho tuntuu vaihtelevan eri kaupungeissa. Mikään näistä riippuvuussuhteista ei kuitenkaan ole täysin varma, joskaan niitä ei voida pitää tilapäisseikoistakaan johtuvina — ne eivät ole muuta eivätkä enempää kuin tendenssejä.

Jättäkäämme nyt eri pääkaupunkien väliset vertailut ja tarkastelkaamme sen sijaan lähemmin käyttämiämme alkoholin kulutusindeksejä.

Haastateltujen jakaminen sen mukaan, mitä he ajattelevat ikäistensä alkoholinkäytöstä, on — kuten sanottu — suoritettu vastausten perusteella, jotka saatiin kysymykseen, paljonko ao. henkilöt luulivat ikäistensä juovan heidän omaan kulutukseensa verrattuna. Kysymys koskee siis suoranaisesti kulutuksen määrää. Useissa tapauksissa haastateltu luultavasti vastaa tällaiseen kysymykseen ajattelematta erikoisemmin sitä, tarkoitetaanko määrää, nauttimistiheyttä vai muita alkoholinkäytön mittoja. Hänen voidaan otaksua antavan vastauksensa sen yleisen käsityksensä pohjalta, että hänen oma alkoholinkulutuksensa on suurempi, vastaavasti yhtä suuri tai pienempi kuin muiden samanikäisten.

Tältä kannalta katsoen olemme siis edellä käsitelleet alkoholinkulutusta koskevia vastauksia. Kulutus on tällöin mitattu ei vain määrällisesti vaan myös nauttimistiheyden ja käytettyjen juomien laadun mukaan.

Edellä esitetystä on kuitenkin ilmennyt, että tulokset vaihtelevat sitä mukaa, millä indeksillä käsitettä "juoda paljon" on mitattu. Totesimme melko suurta yhtäpitävyyttä siinä suhteessa, että ne, joiden mielestä samanikäiset joivat enemmän kuin he itse, olivat eniten lisänneet alkoholinkulutuksensa määrää. Jos lisäys mitattiin sen mukaan, miten monta nauttimistilannetta oli ollut viimeksi kuluneen neljän viikon aikana sekä monestako alkoholijuomalajista asianomaisella oli kokemusta, se osoitti kuitenkin vä-

hemmän yhtäpitävyyttä juomispainetta koskevan olettamuksen kanssa.

Tämän perusteella voitaneen kysyä, miten haastatellut ovat tulkinneet kysymyksen, paljonko muut samanikäiset juovat heihin itseensä verrattuna. Ehkäpä he ovat tulkinneet sen vähemmän yleispätevästi kuin olemme edellyttäneet?

Norjalaisten lukiolaisten alkoholitapoja koskeva tutkimus valaisee jossain määrin tätä kysymystä.(9) Kun oli tiedusteltu runsaampaa tai vähäisempää juomista koskevia odotuksia, tehtiin seuraava kysymys: "Jos esim. toverisi väittäisivät sinun juovan enemmän kuin itse asiassa juot, mitä tämä sinun käsityksesi mukaan merkitsisi?" Vastavastana oli kolme vastausvaihtoehtoa — "että joisin useammin", "että joisin enemmän kerrallaan" ja "että joisin sekä useammin että enemmän kerrallaan". Niistä 104 miespuolisesta lukiolaisesta, jotka ilmoittivat nauttineensa alkoholia, vastasi 14 % sen merkinneen, että he joivat useammin, 50 % runsaampaa kulutusta kerrallaan, 17 % että oli juotu sekä useammin että enemmän, kun taas jäljellä olevat 18 % eivät tieneet mitä sillä tarkoitettiin.

Nämä vastaukset osoittavat siis, että joskin termi "juoda enemmän" käsitetään melko epämääräisenä, monet katsovat sen tarkoittavan määrää.

Tämän huomioon ottaen näennäinen korrelaation puute supistuu. Haastateltujen käsitys siitä, miten paljon muut samanikäiset juovat heihin itseensä verrattuna, on ensi sijassa määrää tarkoittava lausunto. Jos tätä käsitystä pidetään juomista edistävänä sosiaalisena paineena, silloin tämä paine ensi sijassa vaikuttaa määrää lisäävästi; paljon

vähemmässä määrin siitä on seurauksena, että juodaan useammin tai mahdollisimman monta alkoholijuomalajia.

Tämä selittänee, minkä takia juomispainetta koskeva oletamus ensi sijassa osoittautuu oikeaksi, kun on kysymys kulutetuista määristä. Syynä tuntuu olevan se, että useiden nuorten ikäistensä puolelta kokea paine juomisen lisäämiseen erityisesti tähtää runsaampaan juomiseen nauttimistilannetta kohden. Se on paine, joka koetaan ja joka saa ilmauksensa ko. tilanteessa.

Kirjallisuutta

1. Bruun, Kertil: *Alkoholvanor bland Helsingforspojkar*, Statistiska månadsuppgifter för Helsingfors. 1961 vol. 12. s. 125—152.
2. Bruun, Kertil: *Manliga 18-åringars alkoholbruk i de nordiska huvudstäderna*. Alkoholfrågan. 1965 vol. 59. s. 411—424 og Norsk tidsskrift om Alkoholspørsmålet. 1966 vol. 2 s. 81—101; Alkoholipolitiikka. 1965 vol. 30 s. 331—342.
3. Bruun, Kertil and Ragnar Hauge in collaboration with Nils Christie, Carl-Gunnar Janson, Erland Jonsson and Svend Skyum-Nielsen: *Drinking Habits among Northern Youth*. Helsinki 1963.
4. Christie, Nils og Ragnar Hauge: *Alkoholvaner blant storbyungdom*. Oslo 1962.
5. Galtung, Ingrid Eide: *Den vanskelige og vanlige klassen*. Tidsskrift for samfunnsforskning 1963 vol. 4. s. 33—41.
6. Hauge, Ragnar: *Gjengkriminalitet*. Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskab 1963 vol. 51 s. 74—89.
7. Hauge, Ragnar: *Ungdom og alkohol*. Oslo 1966.
8. Janson, Carl-Gunnar och Erland Jonsson: *Den manliga Stockholmsungdomens alkoholbe-teende*. Stockholm 1962 (Koneella kirjoitettu).
9. Krogh, Per: *Alkoholbruk blant en gruppe ungdom. En etterprøving av en hypotese om drikkepress*. Oslo 1965 (Koneella kirjoitettu).
10. Merton, Robert K.: *Social Theory and Social Structure*. Glencoe 1957 s. 335—357.
11. Nordland, Eva: *Ungdomspsykologi*. Oslo 1949.
12. Rommetveit, Ragnar: *Social Norms and Roles*. Oslo 1953.
13. Skyum-Nielsen, Svend: *Unge Mænds Alkoholvaner*. København 1962.